

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

15
1921

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

BAS. N. GRÉGORIADÈS

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

E.Y.D της Κ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΤΑ ΥΠ' ΑΡΙΘΜΟΝ ΤΑ' ΚΑΙ ΤΒ' ΚΑΤΑΛΟΓΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΥ ΤΟΜΕΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΕΙΟΣ

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ἵ; α' κατάλοιπον περιέχει κατὰ τὸν κατάλογον «Τοῦ σοφωτάτου κυρίου Γεωργίου τοῦ Χρυσοκόκη εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Περσῶν, ἐκτεθεῖσα πρὸς τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν κύριον Ιωάννη», τὸ δὲ ὑπ' ἀριθμὸν ἡβ «Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυρίου Γρηγορίου τοῦ Χιονιάδου ἐπιστολαῖ». —

Τὸ πρῶτον τούτων εἶναι ἀντίγραφον ἐκ τοῦ κώδ. Vindob. phil. gr. CXC ψυλ. 86α-β ἐν παραβολῇ πρὸς τοὺς κώδικας Leyden Scaliger 35 καὶ 7, 8.

Τὸ δεύτερον εἶναι ἀντίγραφον ἐκ τοῦ κώδ. Vindob. theolog. gr. CCIII, ὃστις περιέχει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰς ἀντιγραφείσας ταύτας 16 ἐπιστολὰς τοῦ Χιονιάδου.¹ Ὁ Τρυφ. Εὐαγγελίδης τῷ 1908 μένων ἐν Βερολίνῳ ἐμελέτησε τὸν κώδικα τοῦτον τῆς Βιέννης καὶ ἀντέγραψε τὰς 16 ἐπιστολὰς τοῦ Χιονιάδου, ὅτε δὲ ἐπρόχειτο νὰ ἐκδώσῃ ταύτας ἐξήτησε παρὰ τοῦ Λάμπρου τὸ ἀντίγραφον αὐτοῦ, ἐξ οὗ διώρθωσέ τινα.² Κατὰ ταῦτα αἱ ἐπιστολαὶ αὗται τοῦ Χιονιάδου ἔχουσιν ἐκ-

1 Περιγραφὴν λεπτομερῆ τοῦ κώδ. τούτου πρβλ. ἐν Τρ. Εὐαγγελίδου Δύο βυζαντιακὰ κείμενα σ. 7-9. Περὶ τοῦ Χιονιάδου πρβλ. Κρουμβάχερ Ιστ. βιζ. λιγ. κατά μετάφρ. Σωτηριάδου τομ. B σ. 142 καὶ Εὐαγγελίδου ἐν. ἀν σ. 3 ἐ. Ὁ Λάμπρος ἐν τῇ πρώτῃ σελίδᾳ τοῦ ἀντιγράφου τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Χιονιάδου σημειοῖ τὰ ἀκόλουθα: «Ἄι ἐπιστολαὶ αὗται εἶναι γεγραμμέναι πάντως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιδ' αἰῶνος, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἐπιγραφὴ τῆς πρὸς τὸν Λουκίτην «ἀποδημοῦντα μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν Κερασοῦντι κτλ.», διότι πιθανότατα τὸ γεγονός εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Πανάρετου ἀναφερόμενον τῷ 1302 (ἴδε Fallm.). Ωστε δὲ Χιονιάδης δὲν εἶναι συγγραφεὺς τοῦ XI αἰῶνος, ὡς ὁ Φιλόκιος κατὰ Hollag ἀναφέρει. Ἐγραφε δὲ τὸ πρῶτον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, εἶτα δὲ ἐκ Ταυρίζ (·). Ὁ δὲ πατριάρχης πρὸς ὃν γράφει εἶναι δὲ Λιθανάσιος ἢ Νήφων ἢ Ιωάννης ὁ Γλυκᾶς».

2. Ἐν. ἀν σ. 10 «Ἐν τέλει δὲ δηλοῦμεν δτι τοῦ ἡμετέρου ἀντιγράφου ἐγένετο ἀντιβολὴ πρὸς τὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Σ.Π. Λάμπρου, ἐξ οὗ διωρθώθησάν τινα».

δοθῆ ὑπὸ τοῦ Τρύφ. Εὐχγγελίδου ἐξ ίδίου ἀντιγράφου, γενούντος ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ κώδικος τῆς Βιέννης, διπερ παρεβλήθη ἐπειτα πρὸς τὸ ἡμέτερον ἀντίγραφον τοῦ Λάμπρου. Ἡ ἔκδοσις τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίδου¹ ἐγένετο μετὰ τῆς ἀπαίτουμένης προσοχῆς οὕτως ὥστε ἡ ἔκδοσις τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν Η. B' καταλοίπου τοῦ Λάμπρου εἶναι περιττή.²

'Ἐν τέλει τοῦ πρώτου, τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν Η. B' καταλοίπου,

1 Τό εργον ἔξεδύθη τῷ 1910 ἐν 'Ερμουπόλει, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Δύο Ἰοζαντινά κείμενα α) Γρηγορίου Χιονιάδου Ἐπιστολαὶ δεκαέξῃ ἐκ κώδικος Βιένναιου β) Βησσαρίωνος Μονωδία ἐπὶ τῇ εὑσεβεῖ δεσποίνῃ Τραπεζούντος κυρᾶ Θεοδώρᾳ τῇ μεγάλῃ Κομνηνῇ, ἐκ κώδ. τῆς ἐν Βενετίᾳ Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης».

2 'Ἐκδεδομένον εἶναι ἐπίσης τὸ ὑπ' ἀριθ. ΡΜΣ' κατάλοιπον, ἐν τῷ ὅποιῳ περιέχεται «Μαρτύριον τῶν ἀγίων ἐνδόξων ἱερομαρτύρων τε' τῶν ἐν Τιβεριουπόλει μαρτυρισάντων ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ τοῦ δυσσεβοῦς Ἰουστινοῦ τοῦ παραβάτου, τῆς βουλγαρικῶς ἐπονομαζομένης Στρουμμίτζης συγγραφὲν ὑπὸ Θεοφυλάκτου τοῦ ἀγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου πάσης Βουλγαρίας. Δέσποτα, εὐλόγησον». Τὸ κείμενον τοῦτο φιλεγράφη ὑπὸ τοῦ Λάμπρου κατά τὸ 1876 ἐκ τοῦ κώδ. Βαρος. 197 τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, φέρει δὲ κάτωθεν ὑποσελιδίους διορθώσεις τοῦ ίδίου. Τὸ μαρτύριον ὅμως τῶν ἀγίων ἐνδόξων ἱερομαρτύρων τε τῶν ἐν Τιβεριουπόλει μαρτυρησάντων» ἔχει ἡδη ἐκδοθῆ ἐν Πατρόλ. ἐλλ. Μigne τομ. 126 σ. 152 ἐ. Οὗτως ἔχόντων τῶν πραγμάτων ἡ ἔκδοσις τοῦ καταλοίπου τούτου εἶναι περιττή, ἀφοῦ μάλιστα αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τοῦ ἐκδεδομένου κειμένου καὶ τοῦ ἡμετέρου εἶναι ἐλάχισται, τὸ δὲ ἡμέτερον κείμενον δὲν περιλαμβάνει τὸ ὅλον κειμένον τοῦ μαρτυρίου τούτου ἀλλὰ τελευτὴ ἀποτύμως εἰς τὸ «τοὺς δὲ καὶ ἀνδραποδισάμενοι τά τε τῶν ἄλλων σίκοδορημάτων κάλλη καὶ τὸ τῶι θείων ταῶν διεδάφισαν». Τὸδε τὸ κείμενον τοῦτο εἶναι ἐκδεδομένον, ἐγγώριζε καὶ ὁ Λάμπρος ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τινων σημειώσεων αὐτοῦ ἀνωθεν τοῦ κειμένου ὡς π. χ. ἐν σελ. 3 ἀνωθεν τῆς λέξεως τοῦ κειμένου «ἐφιέντα» ἔχει γράψει «ἀφέντα 153 Β» ὅπερ προφανῶς δηλοῖ παραπομπὴν εἰς τὴν πατρολογίαν Migne τομ. 125 σ. 153. Ω; φαίνεται ὁ Λάμπρος ἀντέγραψε τὸ κείμενον τοῦτο καὶ ἡτοιμασε πρὸς ἐκδοσιν γομίζων δὲι ἡτο ἀνέκδοτον ἐπειτα δημως πεισθεὶς δει τοῦτο ἔχει ἐκδοθῆ προσεπάθησε νὰ συγκρίνῃ τὸ ἑαυτοῦ κείμενον, πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Migne ἐκδοθέν, ἐντεῦθεν δὲ αἱ ἐνιαγοῦ εἰς τὰς πρώτας σελίδας ἀπαντῶσαι παραπομπαὶ εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Migne. Ἡ σύγκρισις δημως ὀλίγων σελίδων ἐπεισε τὸν Λάμπρον δὲι δὲν ὑπάρχουσι μεγάλαι διαφοραὶ μεταξὺ τοῦ ἐκδεδομένου κειμένου καὶ τοῦ ἀντιγράφου αὐτοῦ, διὰ τοῦτο δὲ, ὃς φαίνεται, ἐπαισε τὰς παραπομπὰς εἰς τὸ κείμενον τοῦ Migne.

(σ. 3) σημειοῖ δὲ Λάμπρος «Ἐπονται τὰ κεράλαια καὶ τὰ Σύνταξις αὐτή. Τὰ ἄνωθι Cod. Phil. gr. CXC φύλλ. 86, ε. 6. Η Σύνταξις αὐτὴ 87—138 κτλ. Κώδ. χαρτῶν, οἵουει τοῦ ΙΕ' τελευτῶντος.

Cod. B. Leydeu Scalig 35 χαρτῶν εἰς τέταρτον περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰώνος γεγραμμένος. Τὰ ἐν τῇ ὡᾳ διορθώματα γεγραμμένα διὰ ζωηροτέρου μέλανος.

Cod. Γ. Leyden. Scalig 7 et 8. Εἰς ψύλλον γεγραμμένος τῷ ΙΣ' χιλιοῖ.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐν τῷ Β' Γεωργίου ἰατροῦ χρυσοκόκκου [ἐν τῇ ὡᾳ διωρθωμένον : κοκκᾶ] εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Περσῶν ἔκτεθεῖσα πρὸς τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν Ἰωάννην τὸν Χαρσιάνιτην.

Ἐπιγραφαὶ τοῦ Γ' τοῦ Χρυσοκόκκη-Χαρσιάντην».

Ο Λάμπρος ἔχων ὑπὸ δύει τοὺς τρεῖς τούτους κώδικας εἶχεν ἔτοιμάσει πρὸς ἔκδοσιν τοῦ εἰς τὴν Σύνταξιν τοῦ Γεωργίου τοῦ Χρυσοκόκκη σημειώσας ἐν τῷ περιθωρίῳ τοῦ ἀντιγράφου τὰς διωρθώσεις τοῦ κειμένου τοῦ κώδικος CXC (Α) καὶ τὰς διαφόρους γραφὰς τῶν κωδίκων Leyden 35 καὶ 7 et 8 (Β καὶ Γ).

Τὸ οὕτω διωρθωμένον ὑπὸ τοῦ Λάμπρου κείμενον ἔκδιδομεν κατωτέρω.

Κ. Ι. Δ.

Τοῦ σοφωτάτου ἰατροῦ κυροῦ Γεωργίου τοῦ Χρυσοκόκκη εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Περσῶν ἔκτεθεῖσα¹ πρὸς τὸν αὐτοῦ² ἀδελφὸν κὺρον Ἰωάννην τὸν Χαρσιάνιτην.

Πάλαι μοι³ καὶ αὐτός, ὡς εἰσθα, ὡς φίλτατε⁴ Ἰωάννη, τοῦ περσικοῦ τοῦδε προχείρου σπουδάζοντος⁵ μάθησιν διδασκάλῳ χρωμένου⁶ τινὶ ἱερεῖ ὡς ὅρομα Μανουήλ, πόλεως ὅντι τῆς Τραπεζοῦντος⁷ καὶ αὐτὸς δέ μοι⁸ πολλάκις συνῆς⁹ καὶ τοῖς λεγομένοις ἥδομενος

1. ἔκτεθεῖσα. 2 αὐτοῦ. 3 Πάλαι μὲν ΒΓ. 4 φίλε Γ. 5 σπουδάζων Β ἐν τῇ ὡᾳ.. 6 ἔχρωμην Β ἐν τῇ ὡᾳ. 7 διτι Τραπεζοῦντος Γ. 8 δέ οι Β ἐν τῇ ὡᾳ. 9 συνὼν ΒΓ.

καὶ πόρρω τῆς τούτων καταλιήψεως εἶναι μὴ ἀνεχόμενος, ἥψω μὲν 1 τοῦ μαθήματος, ἐμοὶ δὲ ἐπέτρεψας 2 μεθοδικώτερον ὑποδειγματίσασθαι τὰ λεγόμενα ἐμοῦ τὰς τούτων ἐφύδους ψιλὰς παρατιθέντος 3· καὶ τῶν διδασκαλικῶν ἐκείνων φωνῶν ὡς οἶον τε 4 ὑπομιμησκοντος ἄκουε. Πρῶτον τοίνυν ἐπιμνησθῆναι, τῶν ἐκείνου τινός, ὅπως ἐκ Περοίδος ἐκομίσθη αὐτῇ ἡ σύνταξις καὶ παρὰ τίνος 5 εἰς τὴν Ἑλλάδα μετηνέχθη γλωτταν. Ἐλεγε τοίνυν ἐκείνος ὅτι Χιονιάδης τις ἐν Κωνσταντινούπόλει τραφεὶς 6 καὶ πάντων ἐν καταλιήψει τοὺν μαθημάτων γενθέμενος, εἰς ἔρωτα πεσὼν καὶ ἐτέρας μαθήσεως διαλέκτου διὸ 7 ἡς σοφίαν πορίσαιτο καὶ ἱατρικὴν ἀκριβῶς ἀσκήσειεν, ἐπειδὴ παρά τινων ἦκουσεν, ὡς, εἰ μὴ τὸ εἰς Περσίδα ἀφίκοιτο, τοῦ ποθουμένου οὐ τεύξεται, πάντων καταφρονίσας ἢ τάχους οὐχεὶς τῆς ὁδοῦ εἴχετο. Εἰς Τραπεζοῦντα ὡς ἐν παρόδῳ 8 ἐλθὼν καὶ τῷ μεγάλῳ Κομητηῷ ὄμελήσας χρόνον συχνόν, τίτα καὶ τὰ τοῦ πράγματος κοινωνησάμενος, μεγίστης ἡξιώθη κηδεμονίας. Πολλὰ γαρ παρ' ἐκείνου λαβὼν ἀναλόματα, εἰς Περσίδα ἀφίκετο. Ἐν ὅλῃ δὲ τὰ τῶν Περσῶν παιδευθεὶς καὶ τῷ τούτων βασιλεῖ ὄμιλήσας, προμηθείας τε παρ' ἐκείνου τετυχηκώς, 9 ἐπειδὴ τὸ τῆς ἀστρανομίας [μάθημα] μανθάνειν 10 ἐβούλετο μέν, οὐκ οὐχεὶς δὲ τὸν διδάξοντα· 11 νόμος γὰρ ἐν Περσίδι πάντα μὲν τὰ μαθήματα τοῖς βαυλομένοις ἔξειναι μανθάνειν, ἀστρονομίαν δὲ μόνοις τοῖς Πέρσαις. 12 Ο δὲ τὴν αἰτίαν ἔξετασας καὶ μαθὼν δόξαν εἶναι τινὰ 13 ἐπικρατήσασαν παρ' αὐτοῖς, ὡς 14 φθαρήσεσθαι τὴν ἐκείνων βασιλείαν ὑπὸ ρωμαίων τῇ τέχνῃ τῆς ἀστρονομίας χρωμένων παρ' ἐκείνων πρότερον ταύτης λαβόντες τὰς ἀφοριμὰς διηπορεῖτο πῶς ἀν τοῦ τοιούτου μετάσχοι καλοῦ. Ὁμως πολλὰ μοχθήσας καὶ πολλὰ δουλεύσας τῷ βασιλεῖ Περσῶν, μόλις τοῦ ποθουμένου τετύχηκε. 14 Προστάγματι γὰρ βασιλικῷ τοὺς διδασκάλους συναγαγὼν ἐν 15 ὅλῃ μέγας ἐν Περσίδι Χιονιάδης ἐγένετο 16 καὶ τιμῆς ἡξιούτο βασιλικῆς. Χρήματα δὲ πολλὰ συλλεξάμενος 17 καὶ πολλοὺς ὑπηκόους εἰς τὴν Τραπεζοῦντα πά-

1 ἥψω μὲν Γ. ἥψωμεν Β ἡψάμην Β ἐν τῇ ὥρᾳ. 2 ἐπέτρεπες 15 ἐπέτρεπε Γ. 3 παρατεθέντος Β παρατεθέντα 1'. 4 οἷον τε Β. 5 παρά τις 6 τραφεῖς. 7 εἴ μη. 8 παρώδῳ. 9 τετυχηκώς τέ. τετύχηκεν Γ. 10 τὰ τῆς ἀστρανομίας μανθάνειν ΒΓ. 11 διδάξαντα. 12 εἶναι τινὰ ΑΒ. 13 παραντοῖς δέ. 14 τετύχηκεν Γ. 15 ἐμ. 16 ἐφέντο. ἐφέντο ΒΓ. 17 συλεξάμενος.

λιν ἀφίκετο, πολλὰ βιβλία τοῦ τῆς ἀστρονομίας μαθήματος ἔχων
μεθ' ἑαυτοῦ. Οἰκεῖα δὲ γνώμη ταῦτα ἐξελληνίσας, μνήμης ἄξιου ἔρ-
γον ἐποίησεν. Εἴσι μὲν οὖν καὶ ἔτερα βιβλία τῆς Συντάξεως τῶν
Περσῶν, ἀπέρ αὐτὸς ἐξελλιήνισεν,¹ ύποδείγματά τινα μεθοδικὰ ἐν
ἀρχῇ² ἔχοντα ἐποχῶν. Ταύτην δὲ μόνην τὴν Σύνταξιν, ἣν καὶ ὡς
κρείττονα ³ πασῶν καὶ ἀκριβεστέραν παρέδωκεν, ὡς ὁ ἡμῶν⁴ διδά-
σκαλος ἔλεγεν ἀληθεύμονος ἐφαίνετο, χωρὶς ἐρμηνείας ⁵ ἐξελλήνισεν,
οὕτω ταῦτην δεξάμενος ἐκ Περσῶν διὰ ζώσης μόνης ἐρμηνευομένην ⁶
-φωνῆς. Οὐτας ἐκεινίσθη αὐτῇ ή Σύνταξις. ή ⁷ 8 καὶ πρόχειρος λέγε-
παι. **Ἄξιον τούτουν ἐκθέσθαι πρότερον τὰ κεφάλαια, ὅν τὰς ἐρμηνείας**
ἐμπροσθεν λέξομεν.

1 ἐξελληνησεν. ἐξελληνίσας Γ. 2 ἐναρχής 3 ἵν αρετονα. 4 ὡς ἡμῶν
λ. ὡς ὁ ἡμῶν ΒΓ. 5 ἔλεγε. καὶ ἀληθεύων ΒΓ. 6 ἐρμηνέως ἐν τῷ ὥδῃ.
7 ἐρμηνευομένης. 8 η..